

Araştırma / Original article**Hendrick Cinsel Tutum Ölçeği Kısa Formunun Türkçeye uyarlanması, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması****Özgür KARAÇAM,¹ Tarık TOTAN,² Yeşim BABÜR KORKMAZ,³ Mehmet KOYUNCU⁴****ÖZET**

Amaç: Bu araştırmanın amacı Hendrick Cinsel Tutum Ölçeğinin Türkçeye uyarlanmasıdır. **Yöntem:** Araştırmada kolay örnekleme yöntemi kullanılarak Ege Üniversitesi'nde eğitim gören 777 öğrenciye (kadın=496, erkek=273) ulaşılmıştır. Hendrick Cinsel Tutum Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması sırasında psikometrik özellik, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yürütülmüştür. **Sonuçlar:** Özgün ölçek yapısının hedef formdaki benzerliği ikinci düzey doğrulayıcı faktör analiziyle incelendiğinde (M_0 model) ölçeğin özgün haliyle benzerlik gösterdiği, çapraz karşılaştırma sonucunda da benzerliğin tutarlılık gösterdiği bulunmuştur. Güvenilirlik analizleri ve madde analizleri yapılarak ölçeğin kabul edilebilir iç tutarlılık katsayılarına sahip olduğu ve ölçek maddelerinin ölçme için yeterlilik gösterdiği belirlenmiştir. Cinsel tutum alanlarında, cinsiyete ve sosyoekonomik düzeylere göre önemli farklılıkların bulunduğu gözlenmiştir. **Tartışma:** Ölçek, cinsel tutum alanlarını değerlendirmede geçerli ve güvenilir bir ölçme aracıdır. (Anadolu Psikiyatri Dergisi 2012; 13:138-144)

Anahtar sözcükler: Cinsel tutum, ölçek uyarlama, geçerlilik, güvenilirlik

Turkish adaptation of the Hendrick Brief Sexual Attitudes Scale, validity and reliability study**ABSTRACT**

Objective: The aim of this research is Turkish adaptation of Hendrick Sexual Attitudes Scale. **Methods:** Convenience sampling methods was used in this research. Seven hundred and seventy-seven students studying at Ege University (female=496, male=273) participated the research. Hendrick Sexual Attitudes Scale was adapted to Turkish and its psychometric properties, reliability and validity were investigated. Confirmatory factor analysis Cronbach alpha, and item analysis were using on statistical process. **Results:** Second order confirmatory factor analysis by examining the structure of the original scale (M_0 model), the scale was found to resemble the original structure. As a result of cross-validation was also shown by the similarity of consistency. Reliability analysis and item analysis was made of the scale with acceptable internal consistency coefficient for the scale items measuring out to show proficiency. Sexual attitude was observed in areas found significant differences according to gender and socioeconomic levels. **Discussion:** The scale is a valid and reliable measurement tool for evaluation of sexual attitudes. (Anatolian Journal of Psychiatry 2012; 13:138-144)

Keywords: sexual attitude, scale adaptation, validity, reability

GİRİŞ

Cinsel davranış örüntüleri, psikiyatri alanında çalışan klinisyenlerin büyük bir çoğunluğu için kişilerin biyopsikososyal sağlık durumunu yansıtırıcı bir nitelik taşımakta ve bu yönüyle klinik bir yarar sağla-

maktadır.¹ Cinsel davranışın yaşamın diğer biyopsikososyal yönleriyle ilişkisi, yaşam boyu bireyden bireye, toplumdan topluma, belirli bir toplumun tarihindeki farklı evrelere göre değişkenlik gösterir.² Bu bağlamda, cinsellikle ilgili patolojik olguları kapsayan cinsel işlev bozukluklarının yanı-

¹ Uzm.Dr., Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Kampüs Poliklinikleri, Bornova, İzmir

² Dr., Abant İzzet Baysal Üniv., Eğitim Fak., Eğitim Bilimleri Bölümü, PDR ABD, Gölköy Kampüsü, Bolu

³ Uzm.Dr., Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Anabilim Dalı, Bornova, İzmir

⁴ Yrd.Doç.Dr., Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Bornova, İzmir

Yazışma adresi / Address for correspondence:

Uzm.Dr. Özgür KARAÇAM, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Kampüs Poliklinikleri, Bornova, İzmir

E-mail: ozkaracam@yahoo.com

Geliş tarihi: 30 Temmuz 2011, Kabul tarihi: 31 Ocak 2012

Anatolian Journal of Psychiatry 2012; 13:138-144

sıra, normal sınırlar içinde kalan cinsel davranışlar ve tutumlarla ilgili araştırma verilerinin de, bütünlüklü bir yaklaşım için yarar sağlayacağı düşünülebilir.

Cinsellikle ilgili araştırma türleri görüşmeler ve anketler, gözleme dayalı araştırmalar, alan araştırmaları, laboratuvar araştırmaları, olgu çalışmaları, deneysel çalışmalar olarak sıralanabilir. Anket, cinsel tutum ve davranışlarla ilgili araştırma verisi elde etmenin en yaygın yoludur. Örneklem için seçilen katılımcıları, davranışları ve tutumlarıyla ilgili olarak sorgulayan anketler yüz yüze, telefonla, internetle veya kağıt-kalemle doldurulan bir soru formu ile yapılabilir. Daha az araştırmacı gerektirdiğinden, yazılı anketler veya soru formlarıyla araştırma yapmak, bire bir görüşme yapmaya göre daha ekonomiktir. Soru formlarıyla sağlanan daha yüksek düzeydeki gizlilik ve anonimlik, kişilerin daha dürüst yanıtlar vermesini sağlayacaktır.³ Çeşitli cinsel tutumları değerlendirmeye yönelik birtakım ölçekler 1960'lı yıllardan itibaren geliştirilip uygulanmışsa da, 1980'lerin ortalarında bu konuda çok boyutlu bir yaklaşımın daha faydalı olacağı yönünde bir görüş benimsenmeye başlanmıştır.⁴

Türkiye'de cinsel tutum araştırmalarının yoğunlaşması, son 10-15 yıllık sürede gerçekleşmiştir. Bu gecikmenin nedenleri içinde en önemlisi, cinsel konuların hala büyük oranda tabu olarak görülmesidir, fakat yirminci yüzyılın sonlarından itibaren kırsal kesimden kentlere göçün de etkisiyle, bu bakış açısı kısmen değişikliğe uğramıştır.⁵ Türkiye'de 1920'li yıllardan itibaren çok hızlı bir biçimde sekülerleşmeye gidilmiş, kültürel yapıda Batılılaşma yönünde önemli değişiklikler olmuşsa da, farklı bölgeler arasında ve kırsal kesimle kentsel bölgeler arasında modernleşme eş biçimli olmamış, geleneksel özellikler önemli ölçüde korunmuştur.

Türkiye'de cinsiyetler arasında ortaya çıkabilen tutum farklılıklarının en önemli nedeni, toplumun büyük bir kesiminde erkek çocuğun cinsellik konusunda görece daha özgür ve kızlara göre ayrıcalıklı olarak yetiştirilmesidir. Kız çocukları ise, genelde baskı ve kontrol altında olup geleneksel rol beklentisine uygun bir biçimde büyütülmektedir.⁵⁻⁸

Türkiye'de son yıllarda cinsel tutum ve davranışlarla ilgili çalışmalar incelendiğinde bunların genel cinsel tutumlar,⁹⁻¹¹ cinsel yolla bulaşan hastalıklar,¹²⁻¹⁶ doğum kontrolüyle ilgili tutumlar¹⁷⁻²² konularında yoğunlaştığı görülmektedir. Sayıca artan araştırma verilerinin karşılaştırılabilirliği açısından, cinsel tutum ve davranışları boyutsal olarak değerlendiren bir ölçeğin Türkçeye uyarlanması ve sonraki çalışmalarda kullanılmasının verimli sonuçlar doğurması beklenebilir.

Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği (HCTÖ):

Hendrick ve Hendrick²³ tarafından geliştirilen HCTÖ, cinselliğin farklı yönlerine ilişkin tutumları ölçmek için bir araç olarak geniş ölçüde kullanılan, kapsamlı bir ölçektir.²⁴⁻³⁰ Son yıllarda da, geçerliliği daha yetkin bir hale getirilmiştir.^{4,31} Le Gall ve ark.³¹ ölçeği bir Fransız örnekleminde kullanmış ve yaptıkları geçerlilik işlemi sonucunda, özgün dört faktör çözümünün beklendiği gibi stabil olmadığını saptamıştır. Buradan hareketle beş faktörlü, 22 maddeli yeni bir sürüm önermişlerdir. Hendrick ve ark.⁴ bu çalışmanın yarattığı motivasyonla özgün ölçeği yeniden analiz etmiş ve 23 maddelik, kısa bir sürümünü geliştirmiş, dört faktörlü yapıyı ise korumuşlardır. Bu sürümde dört faktör onaylayıcılık (permissiveness), doğum kontrolü (birth control), paylaşım (communion) ve araç olarak değerlendirme (instrumentality) olarak belirlenmiştir. Le Gall ve ark.³¹ kendi geliştirdikleri beş faktörlü, 22 maddeli sürümün hangi ölçüde kros-kültürel bir özellik taşıdığının araştırılması gerektiğini ve bunun için Doğu Asya'daki popülasyonlara uygulanabileceğini belirtmiştir. He ve ark.³⁰ 18-40 yaşları arasındaki evli olmayan Çinli genç yetişkinlere internet aracılığıyla bu sürümü uygulamıştır. Bu çalışmada 18 maddeli, beş faktörlü bir sürüm geliştirmiş, onaylayıcılık faktörünü ilk cinsel ilişki yaşı ile negatif, güncel ve geçmişteki cinsel eşlerin sayısı ile pozitif ilişki içinde bulmuşlardır. Le Gall ve ark.'nın³¹ Fransız toplumunda yaptığı çalışmaya benzer geçerlilik ve güvenilirlik bulgularına ulaşmışlar ve buradan hareketle online tarama yönteminin geçerli olabileceğini savunmuşlardır. Ayrıca, cinselliğe ilişkin olarak kültüre özgü inanç ve tutumu temsil edecek maddelerin HCTÖ'ye eklenmesinin gereklik gereklemediğini inceleyecek, ileri niteliksel araştırmaların gerekebileceğini belirtmişlerdir. Bu çalışmanın amacı, HCTÖ'nün Hendrick ve ark.⁴ tarafından geliştirilen 23 maddelik sürümünün Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik araştırmasının gerçekleştirilmesi ve cinsel tutum alanlarının demografik özelliklere göre incelenmesidir.

YÖNTEM

Örneklem, Mart 2005-Şubat 2006 arasında, Ege Üniversitesi öğrencilerine sağlık hizmeti veren Sağlık, Kültür ve Spor Dairesi'ne bağlı Sağlık Şubesi'nin psikiyatri dışındaki polikliniklerine başvuran, lisans ve lisansüstü eğitim gören 777 üniversite öğrencisinden (kadın=496, %63.8; erkek=273, %35.1, cinsiyeti belirsiz=8, %1.0) oluşmaktadır. Katılımcıların yaş aralığı 17-45, yaş ortalaması 21 yaş 5 ay, yaş ortancası ise 21 yaştır. Her katılımcıya yapılacak işlem hakkında bilgi verilmiş, gizlilik ölçütünün göz önüne alınacağı belirtilmiş ve onayları alınmıştır. Bu işlemin ardından çalışmada

kullanılan gereçler poliklinik hekimleri tarafından katılımcılara uygulanmış ve araştırma ekibine iletilmiştir.

Demografik Bilgi Formu: Demografik bilgilerin elde edilmesinde, Sağlık Şubesi'ne bağlı Üreme Sağlığı Merkezi'nde geliştirilen demografi anketi kullanılmıştır. Bu ankette yaş, cinsiyet, medeni durum, halen devam edilen öğrenim programı, oturulan yer, kişinin önceki yaşadığı coğrafi bölge, ailesinin ekonomik durumu, ilk cinsel ilişki yaşı, evlilik öncesi cinsel deneyim ve cinsel ilişki sıklığı ile ilgili sorular bulunmaktadır.

Hendrick Cinsel Tutum Ölçeği (HCTÖ): Bu çalışmada kullanılan cinsel tutumlar araştırma gereci, özgün tasarımı Hendrick ve Hendrick'e²³ ait olan ve Hendrick ve ark.⁴ tarafından geliştirilen 23 maddelik sürümün Türkçe çevirisidir. Türkçe uygulama için yazarlardan S. Hendrick'ten izin alınmıştır. Bu sürümün oluşturulmasında, yazarlar kros-kültürel yöntem literatüründe önerilen yolu³² izlemiş, bağımsız, kör geri-çeviri, eğitilmiş çeviri ve küçük ölçekli pretestler ilkelerine uyulmuştur. İngilizceden Türkçeye çeviri bir akademik çevirmen tarafından gerçekleştirilmiş, bir başka akademik çevirmen de geri-çeviri yapmıştır. Türkçe çeviri, 30 kişilik bir gönüllü grubuna pretest olarak uygulanarak ölçek maddelerinin Türkçe'de anlaşılabilirliği değerlendirilmiştir.

İstatistiksel veri analizi süreci

Araştırma sürecinde toplanan verideki boş değerler ölçek maddeleri bazında incelenmiştir. Frekans tabloları sonucunda ham verideki boş değerlerin %0.9-2.8 arasında olduğu (%5'in altında kaldığı) gözlenerek herhangi bir veri atama sürecine gerek olmadığı kararlaştırılmıştır.³³ Ayrıca aynı frekans tablolarında hatalı kodlama olasılığı incelenerek maddelere ait değerlerin 1-5 arasında kodlandığı, hatalı değerlerin yer almadığı saptanmıştır. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışmasında yapılan geçerlilik ve güvenilirlik analizlerinde en çok olabilirlik yöntemine dayalı ikinci düzeyde doğrulayıcı faktör analizi (DFA), Cronbach alfa, madde toplam korelasyonları, alt-üst %27'lik grup ayırt ediciliğiyle incelenmiş, demografik özellikler incelenirken cinsiyet farklılıklarında bağımsız örneklem için t-testi analizi, ekonomik düzeye bağlı farklılıklar için tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Araştırmada yapılan istatistiksel analizler IBM PAWS SPSS 18³⁴ ve LISREL 8.80³⁵ programları kullanılarak incelenmiştir.

BULGULAR

Araştırmanın ilk adımı HCTÖ'nün uyarlama formundan elde edilen verinin özgün formundaki faktör yapısını koruyup korumadığını incelemektir.

Bunun için de en çok olabilirlik yönteminin kullanıldığı ikinci düzey DFA kullanılmıştır. Her ne kadar DFA sonucunda χ^2 değerinin önem düzeyinin 0.05'in üzerinde bir öneme sahip olması istense de, χ^2 değeri büyük katılımcı sayısına duyarlı olduğu için kendi türevleri olan uyum belirteçlerinin değerlendirilmesi söz konusudur.³⁶ Bu amaçla yapılan DFA'da uyum belirteçleri olarak 0.90 ve üzerinde değer alması iyi uyumun göstergesi olarak kabul gören CFI (comparative fit index), NFI (normed fit index), IFI (incremental fit index) ve GFI (goodness of fit index) ile 0.08'in altında kalması iyi uyumun göstergesi olan RMSEA (root mean square error of approximation) değerleri ve χ^2 değerinin serbestlik derecesine oranının 5'ten küçük olması göz önüne alınmıştır.³⁷⁻⁴¹ İlk analize ait uyum iyiliği belirteçleri incelendiğinde, birçok uyum belirteci değerinin istenen değerlerde ve/veya üzerinde olduğu, sadece GFI değerinin istenen düzeyden bir birim düşük düzeyde olduğu ($\chi^2=993.18$ sd=224, χ^2 /sd=4.44, CFI=0.93, NFI=0.92, IFI=0.90, GFI=0.89, RMSEA=0.067, RMR=0.075), bunun da madde hata kovaryanslarının ilişkilendirilmesiyle giderebileceği anlaşılmıştır. Madde 15-16 ve madde 6-7'ye ait hatalar ilişkilendirildiğinde GFI için istenen değer olan 0.90'a ulaşıldığı görül-

Tablo 1. DFA'ne ait standartlaştırılmış parametre tahmin değerleri

Maddeler	ζ_1	ζ_2	λ_x	ζ_3	ζ_4
Madde 1	0.71				
Madde 2	0.73				
Madde 3	0.77				
Madde 4	0.83				
Madde 5	0.80				
Madde 6	0.44				
Madde 7	0.38				
Madde 8	0.47				
Madde 9	0.51				
Madde 10	0.39				
Madde 11		0.70			
Madde 12		0.89			
Madde 13		0.80			
Madde 14				0.59	
Madde 15				0.58	
Madde 16				0.52	
Madde 17				0.60	
Madde 18				0.29	
Madde 19					0.53
Madde 20					0.59
Madde 21					0.64
Madde 22					0.53
Madde 23					0.50

ζ_1 =Onaylayıcılık, ζ_2 =Doğum kontrolü, ζ_3 =Paylaşım, ζ_4 =Araç olarak değerlendirme

Tablo 2. Madde analizi sonuçları

Boyutlar	Ort.±SS	Madde-toplam korelasyonları ¹	t değerleri (üst-alt %27) ²
<i>Onaylayıcılık</i>			
Madde 1	3.59±1.44	0.63	18.00*
Madde 2	4.12±1.19	0.65	15.56*
Madde 3	4.35±1.11	0.67	15.56*
Madde 4	3.74±1.42	0.75	24.13*
Madde 5	4.13±1.20	0.70	17.83*
Madde 6	2.35±1.22	0.47	14.29*
Madde 7	2.88±1.31	0.41	13.87*
Madde 8	3.26±1.35	0.48	15.24*
Madde 9	3.72±1.30	0.49	13.76*
Madde 10	3.04±1.15	0.39	13.69*
<i>Doğum Kontrolü</i>			
Madde 11	1.62±0.92	0.64	4.79*
Madde 12	1.61±0.85	0.76	4.48*
Madde 13	1.60±0.87	0.70	4.37*
<i>Paylaşım</i>			
Madde 14	3.36±1.23	0.45	12.34*
Madde 15	2.53±1.27	0.56	11.79*
Madde 16	2.01±0.99	0.51	10.34*
Madde 17	2.30±1.14	0.44	14.90*
Madde 18	3.26±1.14	0.32	6.04*
<i>Araç Olarak Değerlendirme</i>			
Madde 19	3.28±1.20	0.44	8.00*
Madde 20	2.74±1.18	0.46	10.87*
Madde 21	2.82±1.18	0.50	12.97*
Madde 22	2.96±1.19	0.46	10.77*
Madde 23	2.55±1.24	0.38	11.84*

¹ s=775, ² s=209, sd=415, * p≤0.001

görülmüştür ($\chi^2=948.9$ sd=222, $\chi^2/sd=4.28$, CFI=0.94, NFI=0.92, IFI=0.94, GFI=0.90, RMSEA=0.061, RMR=0.067)

Madde hata kovaryanslarının ilişkilendirilmesi sonucunda tüm standartlaştırılmış parametre tahminlerinin 0.29-0.83 arasında pozitif yönde önemli birer model açıklayıcısı oldukları bulunmuştur. İstatistiksel analizler yapılırken araştırma verisinin bütünüyle birlikte araştırma verisinde rastgele seçkiyle belirlenen %40'lık (s=311) ve %60'lık (s=467) kısmı da iki ayrı parçada çapraz geçerleme (cross validation) için kullanılmıştır.⁴² Çapraz geçerleme uygulamaları, istatistiksel analizler sonucunda elde edilen geçerlilik ve güvenilirlik analizleri çıktılarının tutarlılık gösterme düzeyini incelemeye kullanılan bir yöntemdir. Araştırma verisinin bütünüyle yapılan DFA'nde çapraz karşılaştırma için rastgele seçilen %40 ve %60'lık iki parçasında ölçeğin güvenilirlik çalışması olarak iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. Çapraz karşılaştırma sonuçlarında ilk modele ait DFA bulgularında olduğu gibi madde 15-16 ve madde 6-7'ye ait hata kovaryansları ilişkilendirildiğinde; %40'lık grupta elde edilen uyum iyiliği belirtici değerleriyle

($\chi^2=605.1$ sd=222, $\chi^2/sd=2.73$, CFI=0.95, NFI=0.92, IFI=0.95, GFI=0.90, RMSEA=0.063, RMR=0.065) %60'lık grupta elde edilen uyum iyiliği belirtici değerlerinin ($\chi^2=586.0$, sd=222, $\chi^2/sd=2.64$, CFI=0.95, NFI=0.91, IFI=0.95, GFI=0.90, RMSEA=0.061, RMR=0.064) yeterlik düzeyleri için kabul edilebilecek yüklerde oldukları bulunmuştur.

HCTÖ'nün güvenilirlik analizleri tüm katılımcılarla %40'lık ve %60'lık dilimdeki grupların iç tutarlılık katsayıları hesaplanarak incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre tüm katılımcıların onaylayıcılık boyutu için Cronbach alfa katsayısı 0.86, doğum kontrolü için 0.84, paylaşım için 0.66, araç olarak değerlendirme için 0.69 ve genel toplam içinse 0.85 olarak hesaplanmıştır. Çapraz geçerleme için iki farklı parça incelendiğinde %40'lık dilime ait Cronbach alfa katsayıları onaylayıcılık 0.84, doğum kontrolü 0.82, paylaşım 0.65, araç olarak değerlendirme 0.67, toplam 0.81 olarak; %60'lık dilimde onaylayıcılık 0.86, doğum kontrolü 0.85, paylaşım 0.67, araç olarak değerlendirme 0.70 ve toplam 0.86 olarak hesaplanmıştır.

Madde analizleri sonucunda madde ortalamaları-

nın 1.61-4.12 arasında olduğu, madde toplam korelasyonlarının tümünün 0.30'dan yukarıda değer alarak 0.38-0.76 arasında olduğu bulunmuştur. Maddelerin düşük ve yüksek yanıtları ayırt etme gücü, alt üst %27'lik grupların tüm maddelere verdikleri yanıtlar kullanılarak incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre tüm maddelerde önemli farklılıkların olduğu (maddelerin yüksek ve düşük cinsel tutuma sahip bireyleri ayırt ettiği) anlaşılmıştır ($t_{415} = 4.48-24.13$).

Araştırmanın ikinci basamağını cinsel tutum ve davranışlarla demografik özelliklerin ilişkisini incelemek oluşturmuştur. İlk olarak cinsel tutumun cinsiyete göre önemli farklılıklar gösterip göstermediği bağımsız örneklemeler için t-testi analizleriyle incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre paylaşım boyutunda erkekler (13.64 ± 3.70) ve kadınlar (13.13 ± 3.64) arasında önemli farklılıkların olmadığı ($t_{763} = 1.88$, $p = 0.061$), erkeklerin (37.93 ± 6.67) kadınlara göre (30.47 ± 8.79) önemli derecede daha onaylayıcı oldukları ($t_{763} = 13.57$, $p = 0.000$, Cohen $d = 0.69$), kadınların ise (5.16 ± 2.26) erkeklerle göre (4.68 ± 2.27) daha fazla doğum kontrolü düzeyine sahip oldukları ($t_{763} = 2.80$, $p = 0.005$, Cohen $d = 0.17$), erkeklerin (14.65 ± 3.67) kadınlara oranla (13.88 ± 4.15) daha fazla araç olarak değerlendirme düzeyine sahip oldukları ($t_{763} = 2.64$, $p = 0.008$, Cohen $d = 0.15$) ve son olarak genel toplamda yine erkeklerin (70.89 ± 10.88) kadınlara göre (62.63 ± 10.88) daha yüksek ortalamalara sahip oldukları bulunmuştur ($t_{763} = 9.45$, $p = 0.000$, Cohen $d = 0.59$).

Ekonomik düzeyin cinsel tutuma ilişkin önemli bir belirleyici olup olmadığı tek yönlü varyans analizleriyle incelenmiştir. Sonuçlara göre onaylayıcılık ($F_{2-755} = 0.96$, $p = 0.385$), doğum kontrolü ($F_{2-755} = 0.477$, $p = 0.621$), araç olarak değerlendirme ($F_{2-755} = 1.57$, $p = 0.208$) ve genel toplamda ($F_{2-755} = 2.36$, $p = 0.095$) alt, orta ya da üst ekonomik düzeylerde önemli farklılıkların olmadığı bulunmuştur. Paylaşım alanında belirlenen önemli farkın ($F_{2-755} = 3.43$, $p = 0.033$, $\eta^2 = 0.01$) kaynağı Scheffe testiyle incelendiğinde, orta ekonomik düzeyde yer alan katılımcıların (13.76 ± 3.58) üst ekonomik düzeydekilere göre (12.98 ± 3.65) daha yüksek ortalamalara sahip olmalarından kaynaklandığı belirlenmiştir.

TARTIŞMA

Ruhsal bozukluklarda olduğu kadar normal insan davranışları olarak değerlendirilen alanlarda da, boyutsal bir yaklaşımın önemli katkılar getireceği düşünülebilir. Bu yaklaşım sayesinde insan davranışları, çeşitli boyutlardan oluşan bir süreklilik içinde değerlendirilebilmektedir. İnsan yaşamının önemli bir bölümünü oluşturan cinsellik alanında

da, temel tutumların belirlenmesinin ve bunların yaş, mizaç, cinsiyet, sosyoekonomik ve sosyokültürel özellikler gibi değişkenlerle ilişkilerinin incelenmesinin, bu konuda verimli araştırmalara yol açması beklenebilir.

Hendrick ve ark.⁴ ölçeğin geliştirilme sürecini anlatırken, onaylayıcılığı gelişigüzel cinsellik, doğum kontrolünü sorumlu ve hoşgörülü cinsellik, paylaşımı idealist cinsellik, araç olarak değerlendirmeyi ise biyolojik ve faydacı cinsellik olarak nitelendirmektedir. Buna göre, onaylayıcılık ve araç olarak değerlendirme kişinin kendini merkeze aldığı, paylaşım ve doğum kontrolü ise cinsel eşini merkeze aldığı faktörler olarak değerlendirilmektedir.

Bu çalışmada HCTÖ'nün geçerlilik ve güvenilirlik analizleri, ölçeğin Hendrick ve ark.'nın⁴ ulaştığı dört faktörlü yapının incelenmesi üzerine kurgulanmıştır. İlk olarak ikinci düzey DFA sonucunda ölçeğin onaylayıcılık, doğum kontrolü, paylaşım ve araç olarak değerlendirme olmak üzere dört faktörlü özgün yapısının doğrulandığı (ölçeğin Türkçe formunda bu araştırmanın örneklemini üzerinde özgün halini koruduğu) belirlenmiştir. Alt boyutlara ait iç tutarlılık katsayıları kabul edilebilir sınırların üzerinde bulunmuştur. Tüm katılımcılarda ve %40-60'lık çapraz geçişleme gruplarında kabul edilebilir uyum belirteçleri değerlerine ve Cronbach alfa katsayılarına ulaşılması, hesaplanan değerlerin tutarlılık göstermesi yönünde kanıt olarak değerlendirilmiştir. Ölçeğin madde analizleri sonucunda, tüm maddelerin toplam korelasyonlarının yeterlilik gösterdiği, ayrıca cinsel tutum düzeyleri yüksek ve düşük olan gruplarda maddelerin ayırt edici nitelik taşıdığı görülmektedir.

Çalışma sonucuna göre onaylayıcılık ve araç olarak değerlendirme faktörlerine katılım oranı kadınlara göre erkeklerde daha fazladır. Bu durum da, toplumumuzda genç erkeklerin kızlara göre daha özgür ve ayrıcalıklara sahip bir biçimde yetiştirilmesiyle⁵⁻⁸ uyumludur. Diğer yandan doğum kontrolü faktörüyle ilgili olarak kızların erkeklerle göre daha duyarlı oluşu, Türkiye'deki üniversite öğrencilerinde tabulara ve cinsiyet rol kalıplarına ilişkin önceki araştırma verileri^{5,43-45} ile uyumludur. Ayrıca, istenmeyen gebelikler yaşama korkusu da bunda rol oynuyor olabilir. İdealist cinselliği değerlendiren paylaşım faktörü açısından erkek ve kız öğrenciler arasında bir farklılık saptanmamıştır.

Çalışmamızın taşıdığı sınırlılıklar, üniversite öğrencileri gibi, çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu bir popülasyonda uygulanması ve cinsel tutumlarla ilişkisi araştırılan sosyodemografik değişkenlerin sınırlı oluşu şeklinde belirtilebilir. Bu değişkenler içinde sadece cinsiyet ve (tek faktör açısından) ekonomik düzey ile cinsel tutum faktörleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Daha farklı

yaş gruplarında, daha çok sayıda ruhsal ve sosyo-demografik değişkenlerle ilişkilerin incelenmesi gerekmektedir birlikte, ölçek cinsel tutumları belirle-

meye yönelik gerek psikiyatri, gerekse de psikoloji alanındaki araştırmalarda kullanılabilecek güçlü ve kararlı bir ölçme aracıdır.

KAYNAKLAR

- Seidman SN, Rieder RO. Sexual behavior through the life cycle: an empirical approach. JM Oldham, MB Riba (Eds.), Review of Psychiatry, vol.14, Washington, DC, American Psychiatric Press, 1995, p.639-676.
- Gagnon JH. Sexuality across the life course in the United States. CF Turner, HG Miller, LE Moses (Eds.), AIDS, Sexual Behavior, and Intravenous Drug Use, Washington, DC, National Academy Press, 1989, p.500-536.
- Doğan S, Küçüköncü S. Geçmişten günümüze cinsellik araştırmaları. Nöropsikiyatri Arşivi 2009; 46:102-109.
- Hendrick C, Hendrick SS, Reich DA. The brief sexual attitudes scale. J Sex Res 2006; 43: 76-86.
- Civil B, Yıldız H. Erkek öğrencilerin cinsel deneyimleri ve toplumdaki cinsel tabulara yönelik görüşleri. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi 2010; 3: 58-64.
- Özkan H. Üniversite Gençliğinin Aile Planlaması ve Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklardan Korunmaya İlişkin Yaklaşımları. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 1994.
- Özvarış ŞB, Akın A. Üreme sağlığı. Sağlık ve Toplum 1998; 3-4:23-26.
- Duyan V. Cinsel Tutum Ölçeği. Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, 2004.
- Askun D, Ataca B. Sexuality related attitudes and behaviors of Turkish university students. Arch Sex Behav 2007; 36:741-752.
- Aras S, Semin S, Gunay T, Orcin E, Ozan S. Sexual attitudes and risk-taking behaviors of high school students in Turkey. J Sch Health 2007; 77:359-366.
- Biri A, Korucuoglu U, İlhan M, Bingöl B, Yılmaz E, Biri H. Turkish women's level of knowledge on and attitude toward sexual health. Maturitas 2007; 58:236-240.
- Durusoy R, Yamazhan M, Taşbakan Mİ, Ergin İ, Aysin M, Pullukçu H, et al. HPV vaccine awareness and willingness of first-year students entering university in Western Turkey. Asian Pac J Cancer Prev 2010; 11:1695-1701.
- Avcikurt C, Koroglu O, Koroglu A, Avcikurt AS. HIV/AIDS awareness and attitudes of tour guides in Turkey. Cult Health Sex 2011; 13:233-243.
- Ungan M, Yaman H. AIDS knowledge and educational needs of technical university students in Turkey. Patient Educ Couns 2003; 51:163-167.
- Savaser S. Knowledge and attitudes of high school students about AIDS: a Turkish perspective. Public Health Nurs 2003; 20:71-79.
- Yamazhan T, Gökengin D, Ertem E, Sertöz R, Atalay S, Serter D. Attitudes towards HIV/AIDS and other sexually transmitted diseases in secondary school students in İzmir, Turkey: changes in time. Trop Doct 2007; 37:10-12.
- Bozkurt N, Korucuoglu U, Aksakal FN, Biri A, Ciftçi B, Maral İ, et al. Turkish adolescents' knowledge on and attitude toward emergency contraception. J Pediatr Adolesc Gynecol 2006; 19:391-395.
- Aras S, Orcin E, Ozan S, Semin S. Sexual behaviors and contraception among university students in Turkey. J Biosoc Sci 2007; 39:121-135.
- Sahin NH. Male university students' views, attitudes and behaviors towards family planning and emergency contraception in Turkey. J Obstet Gynaecol Res 2008; 34:392-398.
- Cindoglu D, Sirkeci İ, Sirkeci RF. Determinants of choosing withdrawal over modern contraceptive methods in Turkey. Eur J Contracept Reprod Health Care 2008; 13:412-421.
- Ciftcioglu S, Erci B. Coitus interruptus as a contraceptive method: Turkish women's perceptions and experiences. J Adv Nurs 2009; 65:1686-1694.
- Yapici G, Oner S, Sasmaz T, Bugdayci R, Kurt AO. Awareness of emergency contraception among university students in Mersin, Turkey. J Obstet Gynaecol Res 2010; 36:1087-1092.
- Hendrick SS, Hendrick C. Multidimensionality of sexual attitudes. J Sex Res 1987; 23:502-526.
- Snell WE, Fisher TD, Walters AS. The Multidimensional Sexuality Questionnaire: An objective self-report measure of psychological tendencies associated with human sexuality. Annals of Sex Research 1993; 6:27-55.
- Mezo PG, Heiby EM. A comparison of four measures of self-control skills. Assessment 2004; 11:238-250.
- Beckwith HD, Morrow JA. Sexual attitudes of college students: the impact of religiosity and spirituality. College Student Journal 2005; 39:357-366.
- Hendrick SS, Hendrick C. Measuring respect in close relationships. Journal of Social and Personal Relationships 2006; 23:881-899.
- Abbey A, Parkhill MR, Clinton-Sherrod AM, Zawacki T. A comparison of men who committed different types of sexual assault in a community sample. J Interpers Violence 2007; 22:1567-1580.
- Peter J, Valkenburg PM. Who looks for casual dates on the Internet? A test of the compensation and recreation hypotheses. New Media and Society 2007; 9:455-474.
- He S, Tsang S, Zou H, Wu Y. Psychometric properties of the sexual attitudes scale in a sample of unmarried Chinese young adults. J Sex Res 2010; 47:269-278.
- Le Gall A, Mullet E, Riviére Shafighi S. Age, religious beliefs, and sexual attitudes. J Sex Res 2002; 39:207-216.
- Brislin R. The wording and translation of research instruments. WJ Berry (Ed.), Field Methods in Cross-Cultural Research, Beverly Hills, CA, Sage, 1986, p.137-164.
- Tabachnick BG, Fidell LS. Using Multivariate Statistics, Boston, Allyn and Bacon, 2007.
- SPSS. PAWS Statistics 18 Core System User's Guide. Illinois, SPSS Inc., 2009.
- Jöreskog KG, Sörbom D. LISREL 8.80 for Windows [Computer Software]. Lincolnwood, IL, Scientific Software International, 2006.
- Harrington D. Confirmatory Factor Analysis. New York, Oxford University Press, 2009.
- Raykov T, Marcoulides GAA. First Course in Structural Equation Modeling. Mahwah, Lawrence Erlbaum, 2006.

38. Kline RB. *Principles and Practice of Structural Equations Modeling*. New York, Guilford, 2005.
39. Vieira AL. *Interactive LISREL in Practice. Getting Started with a SIMPLIS Approach*, New York, Springer Heidelberg Dordrecht, 2011.
40. Şimşek ÖF. *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş: Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları*, Ankara, Ekinoks Yayıncılık, 2007.
41. Sümer N. *Yapısal eşitlik modelleri. Türk Psikoloji Yazıları* 2000; 3:49-74.
42. Hastie T, Tibshirani R, Friedman J. *The Elements of Statistical Learning: Data Mining, Inference, and Prediction*. New York, Springer, 2011.
43. Ozan S, Aras S, Semin S, Orcin E. *Sexual attitudes and behaviors among medical students in Dokuz Eylül University, Turkey. Eur J Contracept Reprod Health Care* 2005; 10:171-183.
44. Pınar G, Taşkın L, Eroğlu K. *Başkent Üniversitesi öğrenci yurdunda kalan gençlerin toplumsal cinsiyet rol kalıplarına ilişkin tutumları. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi* 2008; 15:47-57.
45. Sakallı-Uğurlu N, Glick P. *Ambivalent sexism and attitudes toward women who engage in premarital sex in Turkey. J Sex Res* 2003; 40:296-302.

Hendrick Cinsel Tutum Ölçeği

Onaylayıcılık

1. Birisiyle seks yapmak için ona bağlanmak zorunda değilim.
2. Rastgele seks, kabul edilebilir bir olaydır.
3. Çok sayıda partnerle seks yapmaktan hoşlanırım.
4. Tek gecelik ilişkiler, bazen çok eğlenceli olabilir.
5. Belli bir zamanda birden fazla kişiyle cinsel birliktelik yaşamak, normal bir şeydir.
6. Her iki taraf da aynı fikirdeyse seksi zevklerin paylaşımı olarak görebiliriz.
7. En iyi seks, kuralların olmadığı sekstir.
8. İnsanlar daha özgürce seks yapabilse hayat daha kolay olurdu.
9. Çok sevmediğin birisiyle seks yapıp bundan hoşlanmak mümkündür.
10. Seksin yalnızca iyi bir fiziksel rahatlatma niteliğini taşıması mümkündür.

Doğum Kontrolü

11. Doğum kontrolü, sorumluluk taşıyan cinselliğin bir parçasıdır.
12. Bir kadın, doğum kontrolü sorumluluğunu paylaşmalıdır.
13. Bir erkek, doğum kontrolü sorumluluğunu paylaşmalıdır.

Paylaşım

14. İki kişi arasında en yakın iletişim tarzı sekstir.
15. Birbirini çok seven iki kişi arasındaki cinsel ilişki, en üst düzeydeki insan etkileşimidir.
16. Seks iyi bir nitelikte olursa, iki ruhun birleşmesine benzer.
17. Seks, yaşamın çok önemli bir parçasıdır.
18. Seks, genellikle yoğun ve insanı adeta ezip geçen bir yaşantıdır.

Araç Olarak Değerlendirme

19. En iyi seks, kendi zevkine odaklandığın sekstir.
20. Seks, öncelikle başka birinden zevk almaktır.
21. Seksin temel amacı zevk almaktır.
22. Seks, öncelikle fiziksel bir şeydir.
23. Seks, esasen yemek yemek gibi bir beden işlevidir.

A: Kesinlikle katılıyorum, B: Katılıyorum, C: Kararsızım, D: Katılmıyorum, E: Kesinlikle katılmıyorum